

ایران

در آئینه آمار و اطلاعات مراکز تحقیقاتی بین المللی

بخش دوم

آزادی اقتصادی گزارش سال ۲۰۱۲ موسسه فریز

(Frazer Institute)

دکتر علی رشیدی

تیرماه ۱۳۹۲

آزادی اقتصادی

گزارش سال ۲۰۱۲ انستیتو فری زر (Frazer Institute)

دکتر علی رشیدی - تیرماه ۱۳۹۲

قسمت اول:

منظور از آزادی اقتصادی، نبودن اجبار دولت و دستگاه حاکمه برای فرد شهروند در تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات در حدی است که آزادی عمومی و اختیار آنها را مختل کند. آزادی اقتصادی از آزادی افراد در حفظ و نگهداری، مبادله و مصرف دارائی‌ها منشاء می‌گیرد. آزادی اقتصادی به شخص هویت می‌بخشد و همه استعداد های فرد با فراهم بودن شرایط مساعد بارور می‌شود.

۱- معیارهای آزادی اقتصادی

آزادی اقتصادی در هر کشور از روی وضعیت پنج متغیر یا آزادی در ۵ حوزه محاسبه می‌شود.

۱- **اندازه دولت:** اندازه دولت چهار متغیر دارد. اول مصرف دولت، دوم میزان سوبسیدها و انتقالات، سوم موسسات دولتی و سرمایه گذاری های آنها چهارم حداکثر نرخ مالیات ها شامل حداکثر نرخ مالیات بر درآمد و حداکثر نرخ مالیات بر درآمد و حقوق.

۲- **سیستم حقوقی و حقوق مالکیت اموال غیر منقول:** برای شناخت بهتر سیستم حقوقی ۹ متغیر مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ اول استقلال قضائی، دوم دادگاه های بی طرف، سوم حفاظت حقوق مالکیت، چهارم دخالت نظامیان در برقراری حکومت قانون و سیاست، پنجم، احترام و شایستگی نظام قضائی، ششم اجراء قانونی قراردادهای، هفتم محدودیت های مقرراتی در فروش اموال واقعی (غیر منقول)، هشتم درجه اعتماد به پلیس و نهم هزینه جرم برای فعالیت های اقتصادی

۳- **پول قوی:** در این مورد چهار متغیر مورد بررسی قرار می گیرد، اول رشد حجم پول، دوم انحراف از معیار تورم (استاندارد دیوای شن Deviation)، سوم نرخ تورم در سال های اخیر، چهارم آزادی داشتن حساب های بانکی ارزی

۴- **آزادی اشتغال به تجارت بین المللی:** در این مورد چهار متغیر مورد بررسی است، اول تعرفه ها شامل در آمد حاصل از حقوق گمرکی، متوسط نرخ تعرفه ها و درجه انحراف از معیار نرخ های تعرفه ها، دوم موانع و محدودیت های مقرراتی تجارت شامل محدودیت های غیر تعرفه ای، هزینه اجراء و تبعیت از مقررات صادرات و واردات. سوم نرخ ارز در بازار سیاه، چهارم کنترل انتقال سرمایه و افراد شامل محدودیت های مالکیت و سرمایه گذاری خارجی، کنترل سرمایه و آزادی مسافرت و رفت و آمد افراد خارجی

۵- **مقررات:** سه دسته از مقررات مورد بررسی است. اول مقررات بازار اعتبار شامل: مقررات مالکیت بانک ها، اعتبار بخش خصوصی، کنترل نرخ های بهره، نرخ بهره واقعی منفی. دوم مقررات بازار کار شامل مقررات استخدام و حداقل دستمزدها، مقررات استخدام و اخراج، مذاکرات دسته جمعی متمرکز، مقررات ساعت کار، هزینه اجباری اخراج کارگر و مقررات سربازی. سوم مقررات تجاری شامل الزامات مدیریتی، هزینه های بوروکراسی، شروع کردن یک کسب و کار، پرداخت های اضافی، رشوه ها و پارتی بازی ها، محدودیت های اخذ مجوز و هزینه اطاعت و اجرای مقررات مالیاتی.

۲- آشنایی با موسسه فریزر:

انستیتو فری زر در سال ۱۹۷۴ تاسیس شد و تاثیر عمده ای درباره نقش دولت در جامعه داشته است. در سال ۱۹۷۴ بسیاری از مردم کانادا فکر می کردند که دولت باید نقش عمده و اصلی را در رشد و توسعه اقتصاد داشته باشد در حالیکه امروز این عقیده تغییر کرده است. در اثر فعالیت این موسسه امروز دیگر فکر نمی شود که کنترل دستمزدها و رشد قیمت ها موثر است و با کسر بودجه مملکت را اداره کردن دیگر مورد تایید سیاستمداران نیست. موسسه فری زر یک موسسه مستقل غیر انتفاعی بدون هیچ رابطه با یک حزب سیاسی است. هزینه

های موسسه توسط موسسات خیریه، هدایای آزاد و بدون وابستگی، فروش بلیط و راه اندازی مراسم، مجوز صادر کردن برای محصولات مورد مصرف عموم و فروش انتشارات تامین می شود.

عقاید ابراز شده توسط مدیران و نویسندگان موسسه عقاید شخصی خود آنها است و نباید بعنوان نظرات موسسه، هیئت مدیره و یا کمک کنندگان به موسسه تلقی شود.

موسسه بعنوان بخشی سالم از بحث عمومی در بین عده ای خاص از شهروندان که علاقمند بهبود زندگی مردم جامعه از طریق اتخاذ سیاست های عمومی بهتر می باشند، تجزیه و تحلیل مبتنی بر شواهد و مدارک، کارهای تحقیقاتی چاپ شده، را تشویق می کند. از جمله بررسی و تایید آمار و ارقام، تکرار روش های تحلیلی آن و نیز بحث هوشمندانه درباره تاثیرات عملی سیاست های عمومی پیشنهادی. موسسه دولت را مکلف می کند که جواب کارهای خود را پس بدهد (دولت پاسخگو) و تحقیقات عینی و تجربی درباره سیاست های عمومی انجام می دهد.

دیدگاه موسسه فریزر داشتن دنیائی آزاد و شکوفا و ثروتمند است که در آن افراد از طریق حق انتخاب بیشتر، بازار های رقابتی، و مسئولیت فردی نفع می برند. وظیفه موسسه اندازه گیری، مطالعه و اشاعه تاثیرات بازارهای رقابتی و دخالت های دولت بر رفاه افراد است.

شعار فریزر اندازه گیری دقیق، صحیح و مداوم است. تنها می شود درباره چیزهای اندازه گیری شده صحبت کرد. مسائلی که در پهنه جامعه درباره آنها صحبت می شود بلاخره جزئی از عقاید عمومی می شود. متدلوژی تحقیق سفت و سخت، نتیجه گیری های دقیق بدست می دهد. شفافیت در تحقیقات نقش کلیدی دارد. از این رو روش تحقیق بارها آزمایش می شود و منبع آمار و اطلاعات در اختیار منتقدین است.

موسسه فریزر هیچ کار تحقیقاتی سفارشی و پولی انجام نمی دهد. موسسه می کوشد که مردم درباره سیاست های عمومی آگاه شوند و در نتیجه تصمیمات عالمانه تری بگیرند.

۳- طرز تهیه شاخص آزادی اقتصادی و رتبه بندی

موسسه فریز برای تهیه شاخص آزادی اقتصادی در هر کشور ۴۱ متغیر اصلی موثر در پنج حوزه را مورد بررسی قرار می دهد و با توجه به آمار و اطلاعات موجود درباره هر متغیر و تحولات آن نمره ای بین صفر تا ده (۰-۱۰) تعیین می کند که نمره صفر معرف کمترین امتیاز و نمره ۱۰ معرف بالاترین امتیاز است. در مورد ردیف یا رتبه کشورها در هر سال باید تعداد کشورهای مورد بررسی در هر سال را مد نظر قرار داد.

۴- رابطه مثبت آزادی اقتصادی با رشد و توسعه (مطالعات آماری)

آزادی اقتصادی از آزادی فرد در حفظ و نگهداری، مبادله و مصرف دارائی فرد منشاء می گیرد و البته اینجا آزادی مطلق نیست ولی حداقل از زمان فروپاشی امپراطوری روم در قرن پنجم میلادی پیدا شدن آزادی نسبی در دورترین نقطه امپراطوری (انگلستان و ایرلند) انسان های اقتصادی در تعقیب نفع شخصی خود منشاء خلق ثروت و درآمد و ایجاد تحول اقتصادی در محیط خود بوده اند.

همانطور که گفته شد آزادی اقتصادی در کشورها در پنج حوزه و از روی بیش از چهل متغیر اندازه گیری می شود ولی کلیدی ترین این متغیرها بطوریکه در جدول شماره ۱ نشان داده شده، متغیرهایی است که اثر منفی بر رشد و توسعه دارد، اندازه دولت، مصرف زیاد دولت، مخارج بالا، برداشت بالا از تولید ملی، عدم استقلال قوه قضائیه، نبود دادگاه های بی طرف، دخالت نظامیان در برقراری حکومت قانون و سیاست، نبود شایسته سالاری در دستگاه قضائی، فقدان اجرای قانونی قراردادهای، کمبود درجه اعتماد به پلیس، وجود تورم، کمبود آزادی تجارت بین الملل و بالا بودن میزان تعرفه ها، مقررات بازار اعتبار و بازار کار و بلاخره درجه رواج رشوه و فساد.

مطالعات آماری انجام شده توسط انسیتو فری زر درباره رابطه آزادی اقتصادی با متغیرهای اقتصادی- اجتماعی، نکات آموزنده بزرگی را روشن می سازد. موسسه فریزر آزادی اقتصادی در کشورهای جهانی را به ۵ درجه تقسیم کرده است و شش متغیر کلیدی: رشد اقتصادی، تولید

ناخالص داخلی سرانه، توزیع درآمد، امید به زندگی، توسعه انسانی و نرخ با سوادی را در رابطه با آزادی اقتصادی بررسی کرده است.

نمودارهای یک تا شش حاصل این بررسی ها است.

خصائص کشورهای دارای بالاترین درجه آزادی اقتصادی:

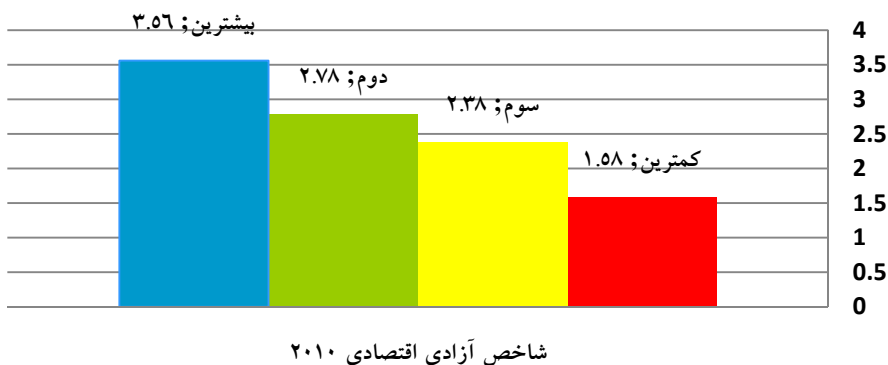
- ۱- نرخ باسوادی بالای ۹۰٪
- ۲- امید به زندگی نزدیک به ۸۰ سال (در سال ۲۰۱۰)
- ۳- درجه توسعه انسانی حدود ۰/۸۵ (از حداکثر یک)
- ۴- رشد اقتصادی ۳/۵۶٪ (۲۰۱۰)
- ۵- درآمد سرانه بالای ۳۷۰۰۰ دلار (سال ۲۰۱۰)
- ۶- ضریب جینی (توزیع درآمد) بهترین وضعیت (حدود ۰/۳۴)

خصائص کشورهای دارای کمترین درجه آزادی اقتصادی:

- ۱- رشد اقتصادی منفی (۱/۸-)
  - ۲- درآمد سرانه حدود ۵۸۸ دلار (۲۰۱۰)
  - ۳- نرخ با سوادی ۷۰٪
  - ۴- امید به زندگی ۵۵ سال
  - ۵- توسعه انسانی ۰/۵۷ (از یک)
- ضریب جینی (توزیع درآمد) بالای ۰/۴ که معرف نامناسب بودن توزیع درآمدها است.

نمودار ۱- آزادی اقتصادی و رشد اقتصادی ۲۰۱۰-۱۹۹۰

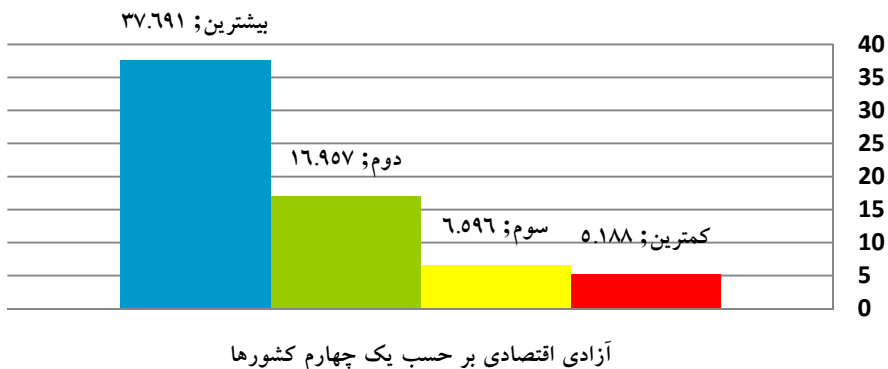
کشورهای دارای آزادی اقتصادی بیشتر، سریعتر رشد می کنند

رشد درآمد سرانه، تولید ناخالص داخلی (%)

نمودار ۲- آزادی اقتصادی و درآمد سرانه ۲۰۱۰

کشورهای دارای آزادی اقتصادی بیشتر، درآمد سرانه بمراتب بالاتری دارند.

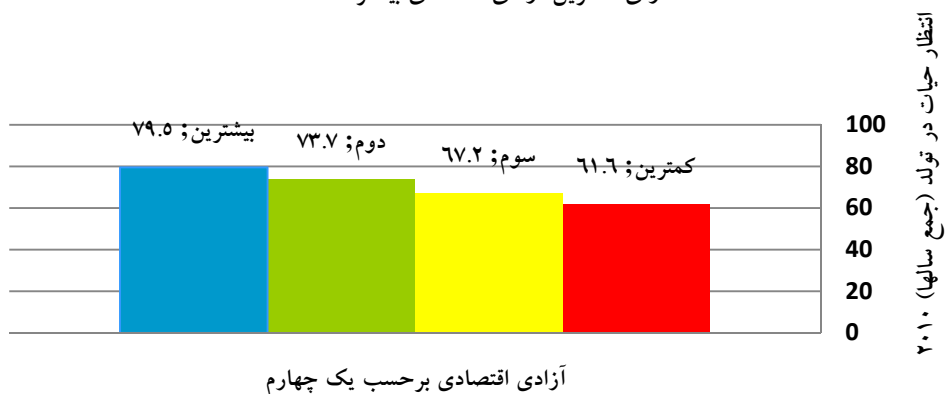

تولید ناخالص سرانه (دلار بین المللی جاری)

نمودار ۳- آزادی اقتصادی و انتظار حیات ۲۰۱۰

انتظار حیات در کشورهای دارای بیشترین درجه آزادی اقتصادی ۲۰ سال از کشورهای

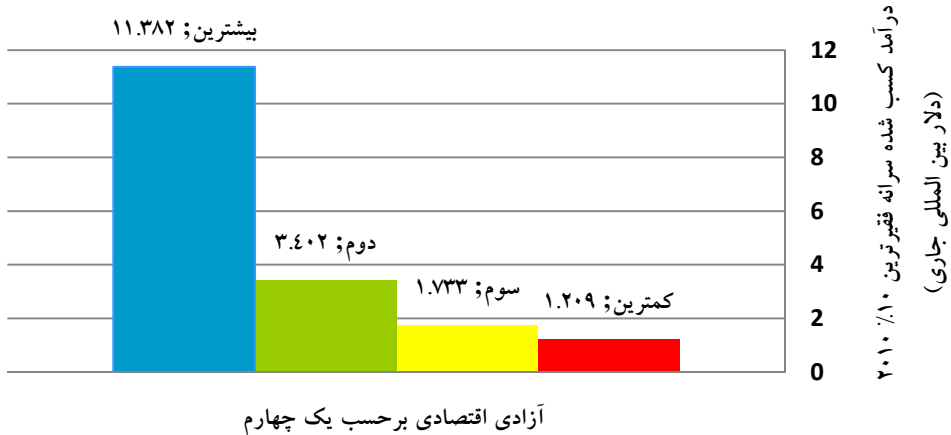
دارای کمترین آزادی اقتصادی بیشتر است

انتظار حیات در تولد (جمع سالها) ۲۰۱۰

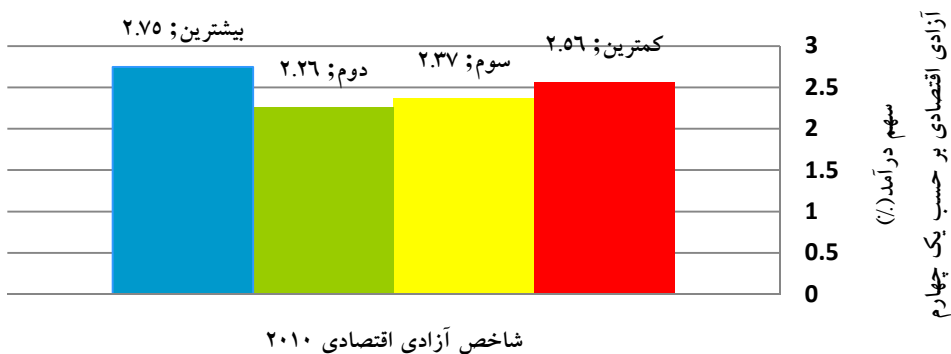
نمودار ۴- آزادی اقتصادی و سطح درآمد سرانه ۱۰٪ فقیرترین مردم ۲۰۱۰

درآمد (بعکس سهم) ۱۰٪ فقیرترین مردم در کشورهای دارای آزادی اقتصادی به مراتب بیشتر است.

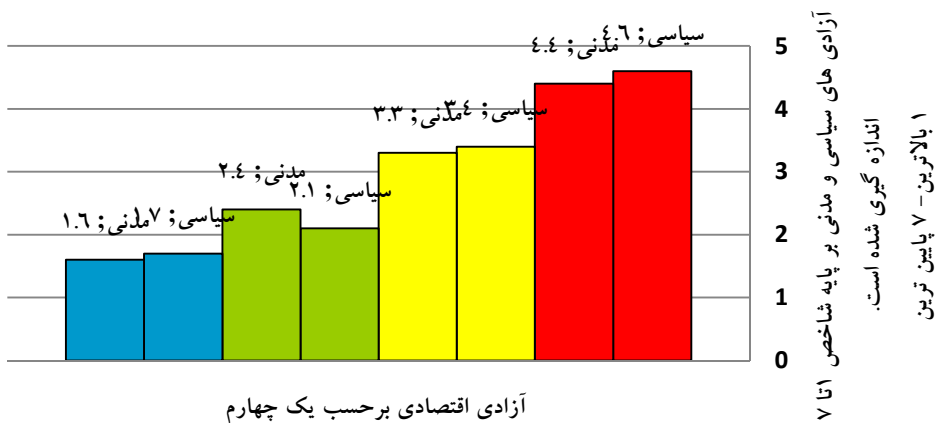
نمودار ۵- آزادی اقتصادی و سهم درآمدی ۱۰٪ فقیرترین مردم ۲۰۱۰-۲۰۰۰

سهم درآمدی کسب شده توسط ۱۰٪ فقیرترین مردم ارتباطی با آزادی اقتصادی ندارد.

نمودار ۶- آزادی اقتصادی و حقوق سیاسی و آزادی مدنی

آزادی اقتصادی بیشتر مرتبط با حقوق سیاسی بیشتر و آزادیهای مدنی بیشتر است.

نتایج آماری رابطه آزادی اقتصادی و متغیرهای کلیدی

جدول ۱- آزادی اقتصادی با رشد اقتصادی رابطه مستقیم دارد

جدول ۲- آزادی اقتصادی با درآمد سرانه مردم کشورها رابطه مستقیم دارد

جدول ۳- آزادی اقتصادی با انتظار حیات رابطه مستقیم دارد

جدول ۴- آزادی اقتصادی با درآمد ۱۰٪ فقیرترین مردم از GDP رابطه مستقیم دارد.

جدول ۵- آزادی اقتصادی با سهم ۱۰٪ فقیرترین مردم از GDP رابطه مستقیم ندارد.

جدول ۶- آزادی اقتصادی با حقوق سیاسی و مدنی مردم ارتباط مستقیم دارد.

قسمت دوم

آزادی اقتصادی در ایران - گزارش موسسه فریزر

آزادی اقتصادی: ایران

۱- آزادی اقتصادی در ایران ۲۰۱۰-۱۹۸۰

اولین سال مورد مطالعه برای تهیه شاخص آزادی اقتصادی در ایران سال ۱۳۵۹ (۱۹۸۰) یا سال دوم انقلاب است که به دلیل روشن وجود جو انقلابی، آزادی های اقتصادی فرد نمی توانست زیاد مد نظر باشد. امتیاز ایران در این سال ۳/۲۶ از ده ردیف ایران در جهان از نظر وجود آزادی اقتصادی ۹۷ بود. بدترین حوزه که محدود کننده ترین شرایط را داشت حوزه آزادی تجارت بین الملل بود که امتیاز ایران را به زیر یک (۰/۹۸ درصد) پایین آورده بود و در این حوزه ایران در آن سال در ردیف ۸۶ قرار داشت. بعد از آن و در شرایط بسیار بد، حوزه سیستم حقوقی و حقوق مالکیت بود که در سال های اولیه انقلاب بدلیل سلب مالکیت ها و ملی کردن ها، حقوق مالکیت خصوصی مورد تردید قرار گرفته بود و نمره ۱/۷۶ از ۱۰ را به بار آورد، ایران در ردیف ۸۸ قرار گرفت. بالا ترین نمره برای ایران مربوط به حوزه پول قوی و سالم بود که نمره ۶/۹۰ را از ۱۰ بدست داد که نمایانگر حفظ بقایای نظام پولی و بانکی قبل از انقلاب است که نشان می دهد هنوز انضباط پولی و ارزی تا حدی رعایت می شد.

بهبود در شرایط اقتصادی و آزادی اقتصادی از پایان جنگ آغاز می گردد و نمره ایران در سال ۱۳۶۹ به ۴/۳۹ از ۱۰ ارتقاء می یابد و مقام ایران در جهان رتبه ۹۶ است که یک مرتبه نسبت به ده سال قبل بهبود یافته است. در این سال بدترین نمره ها مربوط به آزادی تجارت بین الملل (نمره ۲/۰۵ از ۱۰) و سیستم حقوقی و حقوق اموال (نمره ۲/۲۰ از ۱۰) است که ایران را در این زمینه در ردیف ۱۰۵ در بین کشورها قرار می داد. بهترین وضعیت مربوط به حوزه پول خوب بوده که با بیش از دو نمره افزایش به ۸/۹۹ از ۱۰ ارتقاء یافته بود. اندازه دولت نیز در حال بهبود بود.

شاخص آزادی اقتصادی در دوره هشت ساله ریاست جمهوری آقای هاشمی رفسنجانی (۱۳۶۸-۱۳۷۶) با وجود بهبود قابل ملاحظه در سیستم حقوقی و حقوق مالکیت (نمره ۶/۱۸ از ۱۰ در سال ۱۳۷۴ در مقایسه با نمره ۲/۲۰ در سال ۱۳۶۹) و اندازه دولت، بدلیل سقوط نظام پولی و بانکی، حوزه پول خوب بشدت آسیب می بیند (نمره ۳/۸۷ از ۱۰ در سال ۱۳۷۴ در مقایسه با نمره ۸/۹۹ در سال ۱۳۶۹) و حوزه های آزادی تجارت بین الملل و حوزه مقررات نیز هنوز بسیار محدود کننده است (بترتیب نمره ۲/۴۳ از ۱۰ و ردیف ۱۰۷ در جهان و نمره ۳/۶۵ از ۱۰ و ردیف ۱۱۷ در جهان) در مجموع در سال ۱۳۷۴ نمره آزادی اقتصادی در ایران (۴/۳۱ از ۱۰) اندکی از پنج سال قبل بدتر شده است.

ایران از نظر آزادی اقتصادی طبق ارزیابی موسسه فری زر در دنیا در ردیف ۱۶۸ و در منطقه خاور میانه و شمال آفریقا در ردیف ۱۵ یعنی آخر قرار دارد. نمره ایران ۴۳/۲ از ۱۰۰ است. نمره ایران نسبت به سال قبل ۰/۹٪ بهبود یافته است ولی آزادی پولی بشدت سقوط کرده که اثرات مثبت بهبود اندک در پنج حوزه از ۱۰ حوزه مورد بررسی را خنثی کرده است. نمره ایران بمراتب از متوسط جهانی و متوسط نمره منطقه پایین تر است. (متوسط جهان ۵۹/۶ و متوسط منطقه ۶۱/۸ و نمره اقتصادهای آزاد ۸۴/۵ است).

اوضاع ایران در نتیجه محدودیت های اقتصادی همچنان تیره است. دخالت دولت در امور اقتصادی بشدت تاثیر منفی دارد. اقتصاد رسمی بطور فزاینده راکد است و اقتصاد غیر رسمی در حال گسترش می باشد. در نتیجه فساد فزاینده در دستگاه قضائی و در چهارچوب قانونی، حکومت قانون شکننده و غیرمتمقارن است. دولت بیشتر فعالیت های تولیدی و سرمایه گذاری ها را دیکته میکند و بیشتر درآمد خود را از بخش نفت بدست می آورد. بخش خصوصی که شدیداً به حاشیه رانده شده در اثر محیط مقررات زده محدود کننده و بدلیل عدم کارائی و سوء مدیریت دولت آسیب می بیند. دخالت دولت در بخش مالی سطح قیمت ها را منحرف و به رشد بخش خصوصی با تخصیص منابع بر خلاف شرایط بازار، آسیب می رساند. کوشش ها برای بهبود محیط داد و ستد اندک و نا متوازن است و گاه بخاطر حفظ وضع موجود خنثی می شود. خطر سلب مالکیت توسط دولت بسیار بالاست.

۸۵٪ درآمد دولت ایران از بخش نفت است که در سال ۲۰۱۲ بدلیل تحریم ها، کاهش تولید، نگهداری ضعیف تاسیسات، فقدان تکنولوژی و سقوط سرمایه گذاری خارجی، دولت با خطر سقوط شدید درآمد بودجه مواجه بود. اقتصاد ایران که زمانی یکی از پیشرفته ترین اقتصاد ها بود امروز از تورم بالا، مالکیت دولتی، فساد، سوبسیدهای پرهزینه و پخش دولتی، دائم التزاید رنج می برد.

شاخص آزادی اقتصادی – ایران ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲

۱- حکومت قانون

حقوق مالکیت ۲۰۱۲	رتبه ۱۶۵ نمره شاخص ۱۰ (از ۱۰۰)
حقوق مالکیت ۲۰۱۱	رتبه ۱۶۶ نمره شاخص ۱۰ (از ۱۰۰)
آزادی از فساد ۲۰۱۱	رتبه ۱۱۸ نمره شاخص ۲۷ (از ۱۰۰)
آزادی از فساد ۲۰۱۲	رتبه ۱۴۸ نمره شاخص ۲۲ (از ۱۰۰)

فساد در تمام سازمان های دولتی حاکم است. توسل به دادگاه ها که آلوده به رشوه خواری و پارتی بازی است، نتیجه معکوس دارد. یافتن یک شریک تجاری که از حمایت سیاسی بالا برخوردار است راه موثرتری برای حفظ و حمایت از قراردادها است. قانون اساسی به دولت اجازه می دهد از اموالی که بطور نامشروع و یا غیر قانونی تصاحب شده است سلب مالکیت کند و همین امر عامل بسیاری از سوء استفاده ها بوده است که تزلزل مالکیت خصوصی را دامن زده است.

قوانین اندکی برای حمایت از اموال معنوی وجود دارد.

دولت محدود

آزادی مالی ۲۰۱۲	رتبه ۶۷ نمره شاخص ۸۰/۸ (از ۱۰۰)
آزادی مالی ۲۰۱۱	رتبه ۶۹ نمره شاخص ۸۰/۶ (از ۱۰۰)
مخارج دولت ۲۰۱۲	رتبه ۴۳ نمره شاخص ۸۰/۵ (از ۱۰۰)
مخارج دولت ۲۰۱۱	رتبه ۵۷ نمره شاخص ۷۶/۹ (از ۱۰۰)

حداکثر نرخ مالیات بر درآمد ۳۵٪ است و حداکثر نرخ مالکیت بر شرکت ها ۲۵٪ است. تمام نقل و انتقالات اموال مشمول یک مالیات استاندارد است. مالیات بر ارزش افزوده (VAT) گاه گاه وصول شده است. تحمیل کلی مالیات حدود ۹/۳٪ کل درآمد ملی داخلی است و کل مخارج دولت حدود ۲۷/۸٪ تولید ناخالص داخلی است. بودجه اندکی مازاد دارد و بدهی عمومی در حدود ۱۱/۶٪ تولید ناخالص داخلی است.

کارآئی مقررات

آزادی تجاری ۲۰۱۲	رتبه ۹۲ نمره شاخص ۶۵/۳ (از صد)
آزادی تجاری ۲۰۱۱	رتبه ۹۳ نمره شاخص ۶۴/۸ (از صد)
آزادی کار ۲۰۱۲	رتبه ۱۱۲ نمره شاخص ۵۵/۰ (از صد)
آزادی کار ۲۰۱۱	رتبه ۱۲۶ نمره شاخص ۵۱/۵ (از صد)
آزادی پولی ۲۰۱۲	رتبه ۱۷۱ نمره شاخص ۵۸/۰ (از صد)
آزادی پولی ۲۰۱۱	رتبه ۱۷۱ نمره شاخص ۶۲/۰ (از صد)

بخش خصوصی همچنان از محیط مقررات زده و محدود کننده مزاحم رنج می برد. اگرچه روش شروع کسب و کار سر راست تر شده است ولی هزینه انجام تشریفات دریافت جواز ۳ برابر متوسط درآمد سرانه سالانه است. مقررات استخدامی محدود کننده است و بازارکار راکد است. ثبات پولی ضعیف است و کنترل های شدید دولت سطح قیمت ها را منحرف می کند.

بازارهای آزاد

آزادی تجارت ۲۰۱۲	رتبه ۱۷۴ نمره شاخص ۴۵/۷ (از ۱۰۰)
آزادی تجارت ۲۰۱۱	رتبه ۱۷۵ نمره شاخص ۴۵/۷ (از ۱۰۰)
آزادی سرمایه گذاری ۲۰۱۲	رتبه ۱۷۰ نمره شاخص ۰ (از ۱۰۰)
آزادی سرمایه گذاری ۲۰۱۱	رتبه ۱۷۲ نمره شاخص ۰ (از ۱۰۰)
آزادی مالی ۲۰۱۲	رتبه ۱۷۰ نمره شاخص ۱۰ (از ۱۰۰)
آزادی مالی ۲۰۱۱	رتبه ۱۷۲ نمره شاخص ۱۰ (از ۱۰۰)

نرخ تعرفه موزون تجاری بنحو بازدارنده ای بالا و حدود ۲۰٪ است و لایه های زیادی از موانع غیر تعرفه ای که فعالیت تجاری را محدود می کند وجود دارد. رژیم سرمایه گذاری بشدت مقررات زده است و سرمایه گذاری خارجی در بسیاری از بخش ها ممنوع است. کنترل های سخت دولت دسترسی به اعتبارات تجاری را محدود می کند. بانک های تجاری دولتی اکثریت دارائی های بخش بانکداری را در اختیار دارند و تخصیص اعتبارات توسط دولت هدایت می شود.

جدول ۱

آزادی اقتصادی در جهان گزارش سالانه ۲۰۱۲

ایران

۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۵	۲۰۰۰	۱۹۹۵	۱۹۹۰	۱۹۸۵	۱۹۸۰	
نمره (رتبه)	نمره (رتبه)	نمره (رتبه)	نمره (رتبه)	نمره (رتبه)	نمره (رتبه)	نمره (رتبه)	نمره (رتبه)	مجموعه متغیرها
(۸۳)۶.۴۹	(۸۴)۶.۴۱	(۷۸)۶.۴۷	(۹۱)۵.۹۰	(۱۱۳)۴.۳۱	(۹۶)۴.۳۹	(۹۳)۳.۳۸	(۹۷)۳.۳۶	خلاصه نمره (رتبه)
(۶۲)۶.۴۲	(۵۴)۶.۴۵	(۷۷)۶.۳۲	(۹۳)۴.۹۲	(۸۲)۵.۳۵	(۷۲)۵.۰۶	(۷۵)۴.۳۳	(۹۱)۳.۴۲	حوزه یک. اندازه دولت
(۵۱)۶.۴۰	(۵۲)۶.۳۴	(۵۵)۶.۴۴	(۴۸)۶.۶۲	(۴۹)۶.۱۸	(۱۰۵)۳.۲۰	(۹۹)۲.۲۶	(۸۸)۱.۷۶	حوزه دو. سیستم حقوقی و حقوق مالکیت
(۶۳)۸.۵۳	(۶۶)۸.۱۸	(۶۸)۸.۰۶	(۵۹)۸.۰۰	(۱۰۲)۳.۸۷	(۲۱)۸.۹۹	(۲۷)۸.۱۰	(۳۰)۶.۹۰	حوزه سه. پول قوی
(۱۱۲)۵.۲۷	(۱۱۲)۵.۱۳	(۹۱)۵.۸۰	(۹۵)۵.۷۳	(۱۰۷)۲.۴۳	(۹۷)۲.۰۵	(۹۱)۱.۰۷	(۸۶)۰.۹۸	حوزه چهار. آزادی تجارت بین الملل
(۱۰۶)۵.۷۹	(۱۰۳)۵.۹۰	(۱۰۰)۵.۷۱	(۱۱۹)۴.۲۳	(۱۱۷)۳.۷۳	(۱۰۴)۳.۶۵	(۹۷)۳.۳۸	(۹۰)۳.۸۶	حوزه پنج. مقررات
								ارقام تبدیل نشده
(۱۱۱)۶.۲۶	(۱۰۹)۶.۱۸	(۹۶)۶.۳۷	(۹۹)۵.۷۶	(۱۱۵)۴.۲۰	(۹۷)۴.۳۹	(۹۴)۳.۸۳	(۹۷)۳.۶۱	خلاصه نمره (رتبه)
۶.۴۲	۶.۴۵	۶.۳۲	۴.۹۲	۵.۳۵	۵.۰۶	۴.۳۳	۴.۵۶	حوزه یک. اندازه دولت
(۱۷.۲۸)۶.۶۸	(۱۶.۷۸)۶.۳۸	(۲۱.۲۸)۵.۵۱	(۳۴.۱۰)۴.۶۸	(۱۹.۱۹)۶.۱۲	(۱۵.۱۷)۷.۳۰	(۱۹.۵۹)۶.۰۰	(۲۸.۲۹)۳.۴۴	الف. مصرف دولت
(۷.۸۸)۷.۹۹	(۷.۸۸)۷.۹۹	(۶.۸۵)۸.۲۷	(۲.۲۶)۹.۵۲	(۳.۱۰)۹.۲۹	(۴.۴۰)۸.۴۹	(۳.۰۰)۹.۳۲	(۷.۰۰)۸.۲۳	ب. سوبسیدها و انتقالات
(۳۵.۳۰)۴.۰۰	(۳۵.۳۰)۴.۰۰	(۳۳.۷۰)۴.۰۰	(۳۳.۶۰)۴.۰۰	(۴۹.۷۰)۲.۰۰	(۳۲.۵۰)۴.۰۰	(۴۰.۴۰)۲.۰۰	(۴۴.۵۰)۲.۰۰	ج. موسسات دولتی و سرمایه گذاری
۷.۰۰	۷.۰۰	۷.۵۰	۱.۵۰	۴.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	د. بالاترین نرخ نهایی مالیات
(۳۵)۷.۰۰	(۳۵)۷.۰۰	(۳۵)۸.۰۰	(۵۴)۲.۰۰	(۵۴)۴.۰۰	(۷۵)۰.۰۰	(۹۰)۰.۰۰		۱. بالاترین نرخ نهایی مالیات بر درآمد
(۳۷)۷.۰۰	(۳۷)۷.۰۰	(۳۷)۷.۰۰	(۵۷)۱.۰۰	(۵۴)۴.۰۰	(۷۵)۰.۰۰			۲. بالاترین نرخ نهایی مالیات حقوق و دستمزد
۵.۷۸	۵.۷۳	۶.۱۱	۵.۹۱	۵.۶۰	۲.۲۰	۲.۲۶	۱.۷۶	حوزه دو. سیستم حقوقی و حقوق مالکیت
۴.۶۹	۴.۷۳							الف. استقلال قضائی
۳.۷۶	۳.۵۷	۴.۲۰	۴.۸۶	۴.۹۲				ب. دادگاه های بی طرف
۵.۶۳	۵.۴۸							پ. حفاظت حقوق مالکیت اموال
۸.۳۳	۸.۳۳	۸.۳۳	۸.۳۳	۶.۶۷				ت. دخالت نظامیان در حکومت قانون و سیاست
۶.۶۷	۶.۶۷	۶.۶۷	۶.۶۷	۶.۶۶				ث. احترام سیستم قضائی
۵.۶۳	۵.۶۳	۵.۵۱						ج. اجراء قانونی قرار دادها
۵.۸۷	۵.۸۷	۵.۸۴						چ. محدودیت های مقرراتی فروش و اموال
۵.۷۰	۵.۹۴							ح. درجه اعتماد به پلیس
۵.۷۷	۵.۳۲							خ. هزینه های جرم برای فعالیت اقتصادی

۸.۵۳	۸.۱۸	۸.۰۶	۸.۰۰	۳.۸۷	۸.۹۹	۸.۱۰	۶.۹۰	حوزه سه. پول قوی
(۷.۰۸)۸.۵۸	(۷.۰۸)۸.۵۸	(۱۱.۵۷)۷.۶۹	(۱۴.۲۷)۷.۱۵	(۱۹.۵۷)۶.۰۹	(۹.۰۷)۸.۱۹	(۲۰.۳۰)۵.۹۴	(۲۶.۸۰)۴.۶۴	الف. رشد پول
(۶.۱۱)۷.۵۶	(۷.۹۲)۶.۸۳	(۶.۹۳)۷.۲۳	(۵.۶۷)۷.۷۳	(۶.۷۲)۷.۳۱	(۳.۱۷)۸.۷۳	(۶.۵۱)۷.۴۰	(۵.۸۵)۷.۶۶	ب. انحراف از معیار تورم
(۱۰.۱۴)۷.۹۷	(۱۳.۵۰)۷.۳۰	(۱۳.۴۳)۷.۳۱	(۱۴.۴۸)۷.۱۰	(۳۹.۵۰)۲.۱۰	(۴.۷۳)۹.۰۵	(۴.۷۳)۹.۰۵	(۳۳.۴۱)۵.۳۳	پ. تورم در سالهای اخیر ت. آزادی داشتن حساب های ارزی
۵.۱۸	۵.۰۵	۵.۶۲	۵.۷۳	۲.۴۳	۲.۰۵	۱.۰۷	۰.۹۸	حوزه چهار. آزادی تجارت بین الملل
۴.۱۷	۴.۱۷	۶.۹۲	۸.۳۴	۷.۳۰	۶.۱۵	۳.۲۰	۲.۹۳	الف. تعرفه ها
(۳.۴۲)۷.۷۲	(۳.۴۲)۷.۷۲	(۳.۶۲)۷.۵۹	(۳.۴۹)۷.۶۷	(۱.۸۹)۸.۷۴	(۵.۳۵)۶.۴۳	(۱۴.۲۰)۰.۵۳	(۱۷.۰۰)۰.۰۰	۱. درآمد از مالیات تجارت (درصد بخش تجارت)
(۲۶.۰۰)۴.۸۰	(۲۶.۰۰)۴.۸۰	(۱۸.۷۰)۶.۲۶	(۴.۹۰)۹.۰۲	(۲۰.۷۰)۵.۸۶	(۲۰.۷۰)۵.۸۶	(۲۰.۷۰)۵.۸۶	(۲۰.۷۰)۵.۸۶	۲. متوسط نرخ تعرفه
(۲۸.۰۸)۰.۰۰	(۲۸.۰۸)۰.۰۰		(۴.۲۰)۸.۳۲					۳. انحراف از معیار نرخ تعرفه ها
۵.۵۳	۵.۰۲	۵.۵۵						ب. محدودیت های مقرراتی تجارت
۴.۰۵	۳.۹۷							۱. محدودیت های غیر تعرفه
۷.۰۰	۶.۰۷	۵.۵۵						۲. هزینه اطاعت از مقررات صادرات و واردات
۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۸.۸۶	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	پ. نرخ ارز در بازار سیاه
۱.۰۰۴	۱.۰۰۱	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	ت. کنترل های نقل و انتقال سرمایه مردم
۳.۱۱	۳.۰۳							۱. محدودیت مالکیت/سرمایه گذاری خارجی
۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۲. کنترل های سرمایه
۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰						۳. آزادی مسافرت خارجیان
۵.۴۰	۵.۵۰	۵.۷۳	۴.۲۳	۳.۷۳	۳.۶۵	۳.۳۸	۳.۸۶	حوزه پنج. مقررات
۶.۳۱	۶.۳۹	۶.۳۳	۴.۶۷	۳.۳۳	۳.۱۳	۲.۴۰	۲.۶۸	الف. مقررات بازار اعتبار
۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۱. مالکیت بانک ها
۸.۹۲	۹.۱۸	۱۰.۰۰	۱۰.۰۰	۱۰.۰۰	۹.۳۸	۷.۱۹	۸.۰۳	۲. اعتبارات بخش خصوصی
۱۰.۰۰	۱۰.۰۰	۹.۰۰	۴.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۳. کنترل نرخ بهره/نرخ های بهره منفی حقیقی
۴.۳۷	۴.۳۸	۴.۵۳						ب. مقررات بازار کار
۷.۷۷	۷.۷۷	۸.۹۰						۱. مقررات استخدام و حداقل دستمزد
۴.۳۹	۴.۳۶							۲. مقررات استخدام و اخراج
۴.۱۱	۴.۲۲							۳. مذاکرات دسته جمعی مرکزی
۸.۰۰	۸.۰۰	۷.۳۰						۴. مقررات ساعت کار
۱.۹۷	۱.۹۷	۱.۹۳						۵. هزینه های الزامی اخراج کارگر
۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۳.۰۰	۶. خدمت سربازی
۵.۵۲	۵.۷۳	۶.۳۲						پ. مقررات تجاری
۳.۰۴	۳.۱۸							۱. مقررات اداری مدیریتی
۴.۴۷	۵.۶۰							۲. هزینه های بوروکراسی
۹.۷۰	۹.۷۰	۹.۰۴						۳. شروع فعالیت
۴.۷۱	۴.۸۱							۴. پرداخت های اضافی/رشوه/پاداش
۵.۰۶	۴.۹۷	۳.۷۶						۵. محدودیت های جواز کسب
۶.۱۴	۶.۱۴	۶.۱۴						۶. هزینه اجراء مقررات عملیاتی